

“HİPER-REALİTE BAĞLAMINDA ‘YUMUŞAK VE SERT GÜCÜN’ ‘AKILLI GÜCE’ DÖNÜŞEBİLMESİ ÜZERİNE” SOSYOLOJİK TETKİKLER: KUZEY SURİYE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Âdem PALABIYIK

*Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü.*

Âlimin yerini entelektüel, dini bilginin yerini bilimsel bilgi ve dini hakikatin yerini pozitivist gerçekliğin aldığı günümüzde, Müslümanların, Batı Metodolojisinin dışında Batıyı dışlamayan ama kavramsal açıdan oryantalist bir yaklaşımı da reddeden bir söylem geliştirmesi gerekmektedir. Müslümanlar tarih anlayışında yaşadıkları metodolojik sorun yüzünden bu söylemin tarihsel arka planını da yeniden inşa etmek zorundadır. Modernliğin tarih algısına yakın bir söylem biçiminin Müslüman toplumlar arasında kabul edilmiş olması, tarihte muhakkak bir ilerlemenin olacağını da beraberinde getirdiği için, Müslüman düşünürler de zaman ve mekân açısından bir ilerleme tasavvurunun peşinden gitmektedirler. İlkellikten mükemmelliğe doğru olan gidiş biçimi ise batıya aittir ve Müslümanlığın özünde böyle bir gidişin olduğunu söylemek pek de mümkün görünmemektedir. Modern anlamda evrimci bir ilerlemenin karşısında duran bu söylem biçimi İlahi olmasının yanında rasyonel bir karşılık da bulmaktadır lakin İslam’ın yanlış yorumlanması ve bu yorumlardan çıkan sonuçlar, bizi birçok kere olumsuz toplumsal kurguların yanına yerleştirmiştir. Hem ülkemizde hem de dünya genelinde Müslümanlık ile karşılıklı konumlandırılan şiddet olgularının arkasında işte bu yanlış rehabilite ve sosyo-politik gerçeklik yatmaktadır. Müslümanların bu bağlamda gittikçe batının da etkisiyle kendilerine yabancılaştıkları gözümüzden kaçmamaktadır. İslam’ın farklı

yorumları da bu yabancılaşma üzerinden inşa edilmektedir. Çünkü ilerlemeyi İslam'ın karşısına bir evrimleşme süreci olarak çıkarırsak veya batının ilerlemeyi böyle anlatmasına izin verirsek, o zaman bireylerin kendilerine daha fazla yabancılaşmasının da önüne geçmek oldukça zor olacaktır. Bu yabancılaşma sonucunda ise öze döndüğü sanılan kronik günahkârlık duygusu hissedilecek ve buna verilecek cevaplar aranmaya başlanacaktır. İşte PYD diye isimlendirdiğimiz ve kendisine ortak davranış biçimleri veren sistem olarak açıkladığımız bu yapının, yukarıda ifade edilenler bağlamında ortaya çıkış süreci de bu kronik günahkârlık bağlamından kopuk değildir. Parçalanmış bir iman sendromu yaşayan bu örgüt, batı nezdinde neredeyse İslam karşıtı olma ve bütünleşme ihtiyacını düşük kendilik saygısıyla ortaya koymaktadır. PYD'nin bu tavrı sahip olduğu kimliksel çatlakların kronik günahkârlıkla doldurulmasıyla yakından ilişkilidir. Parçalanmış iman sendromu, PYD'yi şu an yaptığı türden irrasyonel eylemlerin hastalıklı olduğunu ve bir hastaya göre de meşru olduğunu ifade etmektedir.

İşte biz bu çalışmada, Erich Fromm'un parçalanmış iman sendromundan yola çıkarak, PYD'nin iliklerine sinen bu kronik günahkârlığı sosyal psikolojik bir söylem biçimiyle izah etmeye çalışacağız. PYD'yi ortaya çıkaran sosyo-psikolojik etkenleri tartışarak, kendisini ortaya çıkaran bu öğeleri PYD'nin nasıl kabul ettiğini, yanlış rehabilite olarak bunları nasıl kullandığını ve bu kurguya karşılık oluşturulacak global güvenlik diplomasisini sosyo-politik bir dil ve de sivil bir oluşum ile analiz etme çabası içinde olacağız.

Anahtar Kelimeler: PYD, Parçalanmış İman Sendromu, Global Sivil Diplomasi, Yanlış Rehabilite, Kürtler.

Sociological Investigations on the Transformation of Soft and Hard Power into Intelligent Power in the Context of Hyper-Reality: Example of Northern Syria

Assoc. Prof. Âdem PALABIYIK

Muş Alparslan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Sociology

In today's world, where the scholar is replaced by intellectual, religious knowledge by scientific knowledge and religious truth by positivist reality, Muslims need to develop a discourse apart from Western methodology that

does not exclude the West but rejects an orientalist approach conceptually. Muslims have to reconstruct the historical background of this discourse because of the methodological problem they experience in their understanding of history. Since the acceptance of a form of discourse close to the modernity's perception of history among Muslim societies brings about a certain progress in history, Muslim thinkers are also pursuing an imagination of progress in time and space. This way of going from primitive to perfection belongs to the West, and it does not seem possible to say that there is such a trend at the core of Islam. This form of discourse, which opposes evolutionary progress in the modern sense, is not only divine but also rationally responds, yet the misinterpretation of Islam and the conclusions of these have placed us with negative social fictions many times. It is this false rehabilitated and socio-political reality that lies behind the violence cases that are positioned as equivalent to Islam both in our country and around the world. In this context, that Muslims are getting increasingly alienated from themselves also by the western influence is not overlooked. Different interpretations of Islam are also built on this alienation. Because if we take progress as a process of evolution against Islam, or if we allow the West to explain progress this way, then it will be too difficult to prevent individuals from getting more alienated from themselves. As a result of this alienation, a sense of chronic sinfulness mistaken for returning to the essence will be felt and answers to this will be sought. The process of the emergence of this structure, which we call PYD and explain as a system giving itself common forms of behavior, is not disconnected from this chronic sinfulness context. This organization, which has Split Faith Syndrome, reveals its need for being almost anti-Islam/against Islam in the eye of the West and for integration, with low self-esteem. This attitude of the PYD is closely related to the filling of its identity cracks with chronic sinfulness. The Split Faith Syndrome implies that the irrational actions of the type that the PYD is doing now are diseased and legitimate for a patient.

In this study, we will try to explain this chronic sinfulness which has jarred every bone in the body of the PYD in the form of a social psychological discourse based on Erich Fromm's Split Faith Syndrome. By discussing the socio-psychological factors that revealed PYD, we will be in an effort to analyze how it accepted these elements revealing it, how it has been using them as being false rehabilitated and the global security diplomacy to be created in response to this fiction with a socio-political language and a civil formation.

Keywords: PYD, Split Faith Syndrome, Global Civil Diplomacy, False Rehabilitated, Kurds

Giriş

Suriye iç savaşının başladığı günden itibaren terör örgütlerinin çekim alanı haline gelmesi, Suriye ile komşu olan ülkeler için sorunların başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Örgütlerin sosyo-politik ve sosyo-psikolojik tavırları ve bununla birlikte temsil ettikleri ideolojik yaklaşımlar, taraftar bulmalarına da oldukça müsait bir alan sergilemiştir. Travma süreçlerinin beslediği bir alan olan örgütlerin, kendi ideolojileri için ölecek insanlar bulması da bu anlamda zor olmamaktadır. Özellikle parçalanmış aileler, din dogmalarının fundamentalist yorumlarına kapılmış ruhlar ve macera arayan hayalperestler için örgütlerin sunduğu imkânlar, neredeyse aranılan yegâne unsurlardır. Suriye’de bu alan özellikle DEAŞ’lı militanlar tarafından doldurulmuştur. El-Kaide’den ayrılarak yeni bir örgüt kolu olma yolunda ilerleyen ve sürecin sonunda bunu gerçekleştiren DEAŞ’ın üyeleri, sendromlu hastalardan oluşan bir cemaati temsil etmektedir. İman konusunda yaşanan parçalanmışlıklar, DEAŞ’ın militan bulmasında kolaylık sağlamış ve değerlerin yeniden yorumlanması, DEAŞ’ı daha da cazip hale getirmiştir. Örgütlerin bu tavırları, süreklilikleri için oldukça önemlidir. Sundukları pratiklerin sonuç açısından ölümler sonucunda heyecanı oldukça cezbedici bir hal almaya başlayınca, av-avcı diyalektiği gelişmektedir. Örgütlere katılanların bazı isimlerin, zengin yahut seçkin konumlardan gelmiş olmaları da ifadelerimizin en net sonucudur.

Suriye’nin tarihsel mirasına bakıldığında, toprakları içinde yaşayan bireylerin kökenlerinin din ile yoğrulduğu söylenebilir. Özellikle Şam’ın İslam dünyası içindeki yeri ve konumu, Suriye tarihini özetlemek için yeterli bir simgedir. Lakin Suriye’nin kuzeyinde yer alan etnik unsurların, Şam’ı da gölgede bıraktığı günümüzün bariz gerçeğidir. Bağdat, Halep, Şam ve İstanbul gibi İslam dünyasına başkentlik yapmış yerleşim yerlerinin sahip olduğu imgesel tahayyüller, postmodernizmin temel getirileri ile ortadan kaybolmuştur. Postmodernizmin bu yıkıcı niteliği sahip olduğu karakteristik tavırlardan gelmektedir (Aslan-Yılmaz-2001). Yerel değerlerin güçlenmesi ve belirsizliğin oldukça cazip hale gelmesi örgütler için aranan fırsatlardır. İdeolojik zeminde yoksun örgütlerin, postmodernizmin kucağına düşürdüğü bireyleri kendi ağlarına çekmesi bireylerin militanlaşması ile sonuçlanmaktadır. İdeolojiler

yüzyılı olarak bilinen 19.yüzyıl ile bir kıyaslama yaparsak 21.yüzyıl tam bir kaos ve belirsizlik çağıdır. Bu belirsizliği en iyi kullanan araçsal aygıtlar ise genellikle terör örgütleridir. Yaptıkları propagandaların karşılık bulması ve o değere ait olmayan bireylerin dahi bir tercih sonucunda örgüt içinde yer alması bu bağlamda rasyonel değildir. Postmodernizmin rasyonaliteyi bir kenara iterek belirsizliğe açtığı alan, kolaylıkla doldurulabilir hale gelmektedir. Bireylerin geçmişte yaşadıkları pratikler, onların zihinlerinden derin çatlaklar oluşturabilir. İşte örgütlerin fırsatını kolladıkları nokta tam da burasıdır. Geçmişteki derin yaraların sarılma işi örgüt militanlarının propagandalarında yatabilmektedir. Belirsizlik içinde yalnız kalan bireylerin, kendilerini güven içinde hissedecekleri bir ortamın sağlanması örgütlerin ideolojik işlevlerinin başında gelmektedir (Volkan, 2010). Örgütler bunları gerçekleştirirken çeşitli yöntemler kullanabilirler, bunlar dini hassasiyetler (DEAŞ, EL Kaide, vb.), ideolojik propagandalar (PYD-YPG-PKK, vb.) yahut çeşitli gri vaatler (FETÖ, Adnan Oktar Suç Örgütü, vb.) gibi olgusal durumları kullanırlar. Örgütlerin bu tavırları taraftar kazanmaları için oldukça önemlidir.

Örgüte Karşı Sivil Diplomasi

Ülkemizde özellikle çözüm süreci döneminde PKK'nın sivil alan içindeki bazı uzantıları, örgüt adına çeşitli vergilerin alınması gerektiğine dair ifadelerde bulunmuş hatta bazı pratikler belediyeler aracılığı ile gerçekleştirilmişti (Palabıyık, 2018: 205-214). Örgüt adına toplanan vergilerin daha çok doğu ve güneydoğu merkezli olması da tesadüf değildi. Örgüt, esnafı koruma (!) adı altında değnekçilik yapıyor ve karşılığını istiyordu. PKK'nın bu pratiğine karşılık olarak önerdiğimiz Ahilik modeli oldukça önemli bir adım olabilirdi (Palabıyık, 2018: 210-212). Bu ve bunun gibi sebeplerden dolayı, örgütler karşısında sivil duruşların oluşması ve bu oluşumu pratiğe dökmesi de diplomasi-nin sivilleşmesine sebep olacaktır. Normal koşullarda diplomasi devletlerarası resmi ilişkilerin gerçekleştirilmesi (Tuncer, 2009: 15) ile tanımlanırken postmodern çağın getirisi olan yeniden inşa sürecinde, sivil atakların daha da fazla etkili olabildiğine şahit olabiliriz. Örneğin İHH'nın, Adem Özköse ve Hamit Coşkun'un serbest kalmasında üstlendikleri görev, postmodern süreçteki diplomasi kavramının da yeniden şekillenmesine sebep olabilir. Sivil oluşumların, toplumsal hareketlerdeki yerini eski konumuna göre daha da güçlü bir şekilde aldığı için, devlet dışı yapılanmalarla (örgüt, STK, vb.) aynı şekilde mücadele edilmesi daha doğru ve maliyeti düşük olacaktır. Lakin bu süreç, devlet dışı

yapılanmaların başlangıç safhalarında gerçekleştirilmelidir. PKK'nın ortaya çıkış sürecinde devletin askeri kanat ile birlikte geliştirebileceği bir sivil kanat da olsaydı, sonuçların nasıl olacağına dair görüşler de değişebilirdi. Bundan dolayıdır ki, devletin kendi alanı dışındaki oluşumları desteklemesi ve bir sivil diploması üretmesi de özellikle modern dönemin şartlarının değişmesinin zaruri koşulları arasındadır. Hükümet dışı diplomaside yer alan vakıflar, dernekler yahut uluslararası kuruluşlar sivil diplomasinin en önemli kategorileri arasındadır (Leonard, Stead ve Smewing, 2002: 54-71). Hükümet dışı aktörlerin, devlete ait olmayan aktörler ile mücadelesi daha esnek ve cayılabilir bir süreci de bünyesinde taşımaktadır. Oluşacak esnek diploması (Al-Kılıç, 2017), iktidar adına verilecek vaatlerden uzak olduğu için alınacak kararların angajman kurallarına göre değişmesiyle, değişebilir. Fakat öncelikli olarak devlet dışı aktörlerin yapısının ve ontolojik düzeninin sorgulanması yahut açığa çıkarılması gerekmektedir. Örgütlerin yapılarına dair analizlerde ise öncelikli konu örgütün hangi ideolojik zeminden beslendiği olmalıdır.

PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD ve YPG'nin, PKK'nın ideolojisinden beslendiği oldukça açıktır. PKK'nın geçmişine bakıldığı takdirde özellikle Komünizm ve Sosyalizm gibi ideolojilere zemin aralayarak oluştuğu bilindiği takdirde, PYD/YPG'nin hangi ideolojik zemine yakın durduğu anlaşılabilir. Lakin PKK'nın ideologları daha net iken PYD/YPG'nin ideoloğu net değildir. Bu iki terör örgütü için düşünceleri geçerli olan isim terörist başı Abdullah Öcalan'dır. Öcalan'ın söylemleri, anlatıları yahut taraftarlarına ulaştırdığı bütün analizler PYD/YPG'nin kutsal söylemi haline gelmiştir. Özellikle din konusunda ciddi sorunları olan PYD/YPG'nin, Kürtlerin tarihinden haberdar olmadığı aşikârdır. Seküler düşünüş biçimine sahip olan ve kendisini inançsız olarak tanımlayan Öcalan, PYD/YPG'nin temel aktörü hatta oyun kurucusudur. İslam ile arasına ciddi mesafe koyan hatta "Adım Abdullah, yanı Allah'ın kulu; ama kul olmayı tam yüreğine oturtmamakla birlikte, saygılı olmanın, dolayısıyla o tanrısal güçleri ne kadar üzerime gelirlerse gelsinler, özgür insanı savunmanın büyük erdem olduğuna kendimi inandırmıştım..." (Öcalan: 2001: 195) diyecek kadar ileri giden bir ismin arkasından ilerleyen PYD/YPG'nin, ciddi anlamda bir ontolojik kopuş yaşadığını ifade edebiliriz. Kürt tarihinin temel kökenleri bilindiği halde PYD/YPG'nin bu tarihsel sürece sahip çıkmadığı ve bağlı kalmadığı aşikârdır. Dışişleri Bakanlığı'nın 2017 tarihli yayınında PYD/YPG tüzüğünde yer alan şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir: "PKK'ya ait Kandil Dağı/Şehit Ayhan Kampı'nın, bir dönem PYD'nin ana karargâhı olarak kullanılması; PKK Yürütme Konseyi üyesi Mustafa Abdi Bin HALİL'in, PYD

faaliyetlerinin sorumlusu olarak görevlendirilmesi; A. Öcalan'ın 'demokratik özerklik' yaklaşımına vurgu yapılarak, 'KCK-Rojava'nın kurulduğunun ilan edilmesi; A.Öcalan ile irtibatlı Salih Muhammed Müslim'in, ilk PYD Başkanı Barzani Muhammed'in yerine başkan seçilmesi; PYD iç tüzüğünde; 'PYD'nin, A.Öcalan'ı komutan ve KCK'nın yasama organı KONGRA-GEL'i Rojava'nın da Yüksek Yasama Organı olarak kabul ettiği' ifadesine yer verilmesi; Arap Baharı'ndan itibaren A.Öcalan'ın, Suriye'de izlenecek hareket tarzını, «Başar ESAD ile uzlaşılması, ancak her duruma karşın öz savunmanın oluşturulması ve Suriye'deki Kürtlerle birlikte hareket edilmesi» stratejisine PYD'nin tamamen uyması; PKK'da mevcut eş başkanlık sisteminin PYD'de de başlatılması; PYD'nin, PKK'nın Suriye'deki mücadelesini devraldığını dile getirmesi; Suriye'de 'demokratik özerklik' idaresinin kurulması; Suriye'nin kuzeyindeki demografik yapının Kürtler lehine değiştirilmesi; YPG'nin Suriye'nin kuzeyinde, PKK güdümünde hareket eden silahlı bir yapılanma haline getirilmesi; PYD'nin uluslararası alanda meşru sayılması" (Dışişleri, 2017: Acun-Keskin, 2016: 37-43). Yukarıdaki ifadelerde özellikle altı çizili kısımları dikkate alırsak PYD/YPG'nin, Kürt tarihindeki yerini kolaylıkla anlayabiliriz.

PYD Liderlerinden Salih Müslim'in, Öcalan resimli konuşması (Dışişleri, 2017: 9)

Terör örgütü PKK'nın, PYD/YPG ile olan ilişkisini ifade etmekle birlikte, aslında üzerinde durulması gereken ve ilerde değineceğimiz diğer önemli konu ise Öcalan'ın kutsallaştırılmasıdır. Öcalan, varlığı üzerinden ontolojik olarak bir güç inşa etme çabasına girişmiş ve sürece bakıldığı takdirde bunu başarmış görünmektedir. Kürt halkının geçmişindeki medrese geleneğinin hakimliğinin erken cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sekteye uğratılmasından sonra oluşan boşluk, özellikle modernist ve postmodernist söylemlerle doldurulmaya çalışılmıştır. Sekülerleşme bağlamında Hıristiyanlığın, özellikle Meryem ve İsa figürlerindeki güneş vurgusu, Öcalan resimlerinde de kendisini göstermiştir. Bu inşa süreci, kutsalı yeniden tanımlama adımlarından birisi olarak ifade edilebilir. Öcalan'ın kutsal bir misyon ile anılmasının esas nedeni terörize edilecek genç kesimin İslam ile arasına mesafe koymaktır. Kürt siyasi hareketleri bilmektedirler ki, karşılarında toplumu toparlayabilecek yegâne güç dindir. Dinin tahrif edilmesi yahut İhsan Eliaçık gibi isimlerle yeniden yorumlanması sekülerleşme sürecine ciddi katkı sağlayacaktır. Sekülerleşmede, dinin toplumsal hayat üzerindeki etkisi görece olarak azalır; gündelik hayat pratiklerine şekil verecek gücü minimize edilir ve tüketilecek bir meta olarak algılanır (Ertit, 2013; Bruce, 2002). Öcalan kaynaklı başlatılan sekülerleşme süreci de bu anlamda Kürt halkı arasında ciddi kopmalara sebep olmuştur. Dini referansları, hayatlarının merkezinden uzaklaştıran bireyler, böylelikle örgütün ağına daha kolay düşürülmüştür.

Bkz: <https://www.meryemana.net/>

(Suriye/Şam'da 17 Şubat 2017'de Düzenlenen, "A.Öcalan'ın yakalanmasının yıl dönümü" gösterisi. Dışişleri, 2017: 22)

Her iki resme de bakıldığı takdirde, ilk resimdeki İsa ve Meryem Ana figürlerinin etrafına ışık saçtığını ve bir güneşe benzetildiğini idrak edebiliriz. Aynı imaj ile eklenen ikinci resimde de Öcalan'ın ışık saçtığı görülebilir. Öcalan'a atfedilen bu kutsallık, onu tanrılaştırma bağlamındaki ontolojik başlangıcı da ifade etmektedir. PYD/YPG'nin yürüyüşlerinde bu tür propagandalarla süreci kontrol etmeleri, bahsettiğimiz sekülerleşmenin hangi noktalara geldiğini de ifade etmektedir. Sekülerleşme kuramları daha çok inanç ve amaç kaybına (Küçükcan, 2005: 110) dayandığı için, PKK'nın yama örgütlenmesi olarak sayılabilecek PYD/YPG'nin, Suriye'deki Kürtlere yaşatabileceği inanç ve amaç kaybının tehlikeli noktalara gelebileceği ileri sürülebilir. Öcalan'ın "Musa ve İsa yalnız Yahudilerin ve Hıristiyanların peygamberidir. Ama Muhammed, "ben yalnız Arapların peygamberiyim" demez; çünkü bu, o zamanki koşullara denk gelmez. Yine, İsa "ben tanrıyım" diyor. Bu nedenle Muhammed kendi kendisini tanrı da ilan edemez. Yapması gereken en uygun şey nedir? Geleneklere de dayanarak, kendisini tanrının elçisi, bütün insanlığın peygamberi ilan eder; hem de en son peygamber! Bu tez günün koşulları açısından

son derece gerçekçidir ve devrimcidir. Önemli bir tarihsel boşluk söz konusudur. Tarihin bu boşluğunun önemli bir devrimle kapatılması gerekmektedir. Bu devrim, işte toplumsal koşulları, tarihsel aşaması böyle olan bir çerçevede vücut bulur. Böylece İslam'ın büyük çıkışı, İslam'ın büyük kılıcı, büyük yayılışı gerçekleşir. Mevcut tarihsel ve toplumsal gerçeklik böylesi bir devrimin başlamasına olanak tanımaktadır. Muhammed'in büyüklüğü buradadır; bu koşullara en iyi cevabı verebilen sistemi bulabilmiştir. İnsanlık tarihinde ilerici bir noktayı yakalayabilmiştir. Bu konuda hayli yoğunlaşmıştır. Yoğunlaşması Kuran'ın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ve bu biraz da anlaşılardır. Çağın bütün dinsel düşüncesini imbikten geçirmiştir" (Öcalan, 2008: 26). Hz. Muhammed hakkında sarf ettiği sözlere bakıldığı takdirde, Öcalan'ın inançsız olduğunu aşikâr olarak ifade edebiliriz. Öcalan, Hz. Muhammed'in son peygamber oluşunun tamamen tarihsel ve konjonktürel olduğunu ifade ederken, Hz. Muhammed'in bu tarihsel okumayı iyi değerlendiren kendi peygamberliğini iddia ettiğini ifade etmiştir. Kuran'ın ise sonradan ortaya çıkan bir çalışma olduğunu ileri sürerken, birey tarafından kaleme alınan bir çalışma olduğunu ima etmiştir. Belki de en başından beri ileri sürdüğümüz ve PYD/YPG'nin örgütleniş biçimi olarak anlaşılmasını arzu ettiğimiz bu seküler anlayış biçiminin, Kürt toplumsal hafızası için de ciddi bir tahrifat yaratacağıdır. Çünkü kutsallık serüveninde hiçbir pratik Öcalan'ın söylemleri kadar etkili olamamaktadır. Bunun önüne geçilmesinin yolu ise özellikle devletin ve bilhassa sivil kurumların, aşındırılan dini sürece müdahale edebilmesidir. Bu müdahale ise ancak ve ancak devlet ile birlikte hareket edebilecek sivil bir diplomasinin getirisiyle mümkün olabilir.

Sivil diplomasi de önemli olan ontolojik mesele, sert, yumuşak ve akıllı gücün nasıl kullanılacağıdır. Hem sivil diplomasinin hem de bu güç türlerinin doğru kullanımı alanı daha güçlü hale getirir. Sert güç, genellikle askeri güç ile özdeşleştirilmekte ve diplomatik yaptırımlara dayanmaktadır. Yumuşak güç ise bir devletin, yaptırım gücü kullanmayarak, başka bir devlete istediklerini rıza ile yaptırmasıdır. Akıllı güç ise hem sert gücün hem de yumuşak gücün bir arada kullanılmasıdır (Yatağan, 2018: 70-74). Sert güçte korku temel referans kavram iken yumuşak güçte referans kaynak hayranlık olarak değişmektedir (Nye, 2013: 24). Sert gücün belirli dönemlerde yumuşak güce dönüşmesi de söz konusu olabilir. Yatağan, makalesinde bazı liderlerin oluşturdukları efsaneler ile yenilmezlik kavramının özdeşleşebileceğini ifade etmiştir ve bunun özellikle Türkiye'nin NATO üyeliği ile ilişkilendirmiştir. Türkiye bir NATO ülkesi olarak, NATO'nun en güçlü ikinci ordusudur anlayışı ile gücünü yu-

muşak güce evirebilmektedir (Yatağan, 2018: 77). Böylece Türkiye, gönülleri kazanarak süreci devam ettirme şansına sahip olacaktır. Özellikle dini ve kimlik bağları, sınır ülkelerinin ilişki kurması açısından büyük önem atfetmektedir. Türkiye'nin sınır ülkeleri ile kurduğu diyalog ve beraberinde sahip olduğu akrabalık bağı, günümüzde aşikâr olarak görülebilir. Sert güç ile birlikte başlatılan harekâtın, yumuşak güce dönüştüğüne dair olan görüntüler her gün medyada yer almaktadır. Bunun karşısında ise PYD/YPG'nin doğru olmayan haberleri yine gündemi meşgul etmektedir. Simüle edilen gerçekliklerin yansıtılma biçimine bakıldığında ise ciddi sorunların olduğunu ve diğer Avrupa ülkelerinin bu simüle gerçekliklerden işlerine geleni aldıkları görülmektedir. Böylece üretilen hiper-realiteler (Baudrillard, 2018) gerçekmiş gibi yansıtılmaktadır. Gerçeklikten koparılan bu pratikler ya da eylemler de medya aracılığı ile istenildiği gibi servis edilmektedir. Böylece başkalarının istedikleri kendi istedikleriymiş gibi gösterilmiştir (Özel, 2018: 6). Aslında Suriye'de PYD/YPG'nin her tavrı, ABD'nin istediği tavrıdır. Fakat ABD, bunu sahip olduğu sert gücün beraberinde getirdiği yumuşak güç ile gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Böylece güya Suriye halkının istediği zaten ABD'nin istediği şartlar ile örtüşüyor görünecektir.

ABD'nin Simülasyonu Olarak PYD ve YPG

Medya aracılığı ile hem PYD/YPG'nin verdiği imaj hem de ABD'nin bu örgütlerin yanında olduğunu aşikâr olarak gösteren tavırları, özellikle oluşturulmak istenen hiper-realite bağlamında ele alınabilir. ABD'nin, bir örgütü, suçsuz ve DEAŞ'a karşı direnen bir yapı olarak dünya kamuoyuna pazarlaması ancak hiper-gerçeklik kavramıyla açıklanabilir. Çünkü hiper-gerçeklik en genel bağlamda gerçekler içinden sistemin çıkarları ile örtüşen yahut yapay olarak oluşturulan bir realiteyi ifade eder (Baudrillard, 2010: 35-37). Bu dönüşürülmüş bir gerçekliktir (Mutluer, 2018: 137). ABD, terör örgütlerini üretilen bir gerçeklik olarak sunarken, aslında onları bir bağlamda dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, örgütlerin öz anlamlarının pasifize edilmesi yahut boşaltılması ve yerine yeni bir anlam inşa etmekle oluşturulmuştur. ABD'nin bu inşasında en fazla etkili olan pratik ise kendi medyasıdır. Özellikle CNN¹ ve BBC² gibi uluslararası haber kanalları, Türkiye'nin terör örgütlerine karşı verdiği müca-

1 Bkz: <https://edition.cnn.com/2014/08/18/world/kurdish-people-fast-facts/index.html>, erişim: 28.10.2019.

2 Bkz: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p07qfh6g>, 28.1.2019.

deleyi bir kıyım olarak dünyaya lanse etmiş ve gerçekliğin dönüşmesine sebep olmuşlardır. ABD'nin medyası ile birlikte PYD/YPG'nin masum gösterilme çabasını, bizler, üretilen gerçeklik olarak tanımlayabiliriz. Medya, bu tür pratikleri aslında eğlence yoluyla sunmakta ve böylece kabulünü daha kolay gerçekleştirmektedir (Kenneth, 2011). ABD medyasının bu tutumu, PYD/YPG gibi örgütlerin kendi medyalarında da benzer tanımlamalara sebep olmuştur. Direniş günü olarak algılanması bu örgütleri neredeyse yeniden üretecektir. Bu üretim biçiminde medya bu bağlamda önemlidir çünkü netice olarak bu durum algısal bir tutumdur (Yurmukuz, 2016: 90). Üretilen bu yapay gerçeklik karşısında da ancak metnin sonunda tartışacağımız “akıllı güç” ile mücadele edilebilir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gelişmelerle birlikte, PYD/YPG'nin asıl amacının ne olduğuna dair ikinci vurgumuzu belirtmek istersek, aslında işin bir boyutunun da demografik değişiklikler olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle DE-AŞ'ın olduğu bölgeleri ele geçirdikten sonra buradaki nüfusun farklı şekillerde yönlendirilmesine televizyon ekranlarından şahit olunmuştur. Aynı pratiğin Irak'ın kuzeyinde yapılacak seçimler için de yapıldığını hatırlarsak, PYD/YPG'nin de aynı metodu izlediğini kolaylıkla anlayabiliriz. ABD'nin, PYD/YPG'ye olan desteğinin arkasında ise nelerin olduğu aslında aşıkârdır ama ABD, emperyalist bir güç olarak varlığını hissettirmek için SGD (Suriye Demokratik Güçleri) adı altında oluşturduğu –sözde- askeri gücü, PYD/YPG'nin korunmasını sağlamak için aktif tutmaktadır. Ülkemizin güney sınırı boyunca oluşturulmak istenen PKK koridoru da bu bağlamda bizzat ABD tarafından yönetilmektedir (Köylü, 2018: 82). Zaten dikkat edilirse PYD/YPG, hiçbir zaman Esad ile savaşmamıştır ve ayrıca Suriye muhalifleri içinde yer almamıştır. Aynı zamanda savaşığı bölgelerde çeşitli noktalar kurmuştur ve bu noktalar kalıcılığa dair işaretler vermektedir (Semin, 2015). ABD'nin, PYD/YPG üzerinden ülkemize uyguladığı yaptırımlar da bu bağlamda ele alınabilir. Aslında batı ülkeleri ve ABD'nin Arap baharı üzerinden devşirmeye çalıştığı Suriye olayları, tam anlamıyla siyasi bir komplodur. Ülkemiz üzerine hazırlanan bu komplonun merkezinde ise yeraltı zenginlikleri ve Akdeniz'deki doğal gaz rezervi mevcuttur. Aynı pratiği Libya'da da hayata geçiren ABD'nin o dönemki başkanı Obama'nın şu ifadeleri aslında ABD'nin esas planını ortaya koymaktadır: *“Elbette ki Amerika baskı olan her yere kendi ordusunu gönderemez. Biz müdahalenin risklerini ve maliyetini göz önüne alarak, her zaman harekete geçmenin gerekliliği hususunda önce kendi çıkarlarımızı düşünmeliyiz. Ancak bu, doğru olanı yapmayı sonsuza kadar engelleyecek bir argümana dönüşme-*

melidir... Ülkemizin bu kadar çok acil sorunu varken, ABD'nin dünyanın polis gücü olarak hareket etmesi beklenmemelidir... Baskıcı rejimlere karşı harekete geçme yükümlülüğü yalnızca Amerika'nın olmamalıdır... Biz Libya'da sivil halk dehşet derecesinde bir şiddete maruz kaldığı için harekete geçtik (Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE), 2012: 12). Obama'nın benzer ifadelerini, PYD/YPG'nin geri çekilmesinde Trump da kullanmıştır. ABD yönetiminin diplomasi anlayışı mevcut durumların yahut ABD yönetimlerinin istemediği durumların değişmesine odaklıdır ve ABD, bu değişim düşüncesini ancak bir korku tüneli oluşturarak gerçekleştirir.

ABD, Vietnam'da girdiği savaşta ciddi ve onarılamaz darbeler almıştır ve toparlanması uzun sürmüştür. Vietnam bataklığı olarak tarif edilen dönemde, ABD, Vietnam'a girişini güya özgürlük ve demokrasi adına yapmıştır. Belirli bir süre sonra dünyanın jandarmalığını yapmayı deneyecek olan ABD'nin kendine yeni problemler bulması çok sürmemiştir. Bir süre sonra SSCB'nin sosyalist ideolojisine karşı Afganistan'ı destekleyen ABD, Ortadoğu'yu da Filistin ve İsrail sorunu ile baş başa bırakmıştır (Shutt, 2003). Yani ABD, coğrafyalarda belirli alanlara sahip olabilmek adına bahane üretmekten çekinmemiştir. Suriye'deki bahanesi Kürtlerin Suriye sınırları içinde özgür olma çabasına verilen destek olacaktır (Köylü, 2018). Tabi bu süreçte "Rusya'nın ve ABD'nin desteğini alan PYD sayesinde DAES, 2014 yaz sonunda kuşatmaya aldığı Ayn El Arab (Kobani) bölgesinden çekilmiş ve 2015 yılında büyük kayıplar yaşamıştır. PKK'nın Suriye kolu PYD'ye bağlı silahlı birlikler, Ayn El Arab'ın hemen ardından güneydeki Türkmen Barih köyüne ilerlemiştir. Dünya kamuoyuna soykırım haberleri ile gündeme gelen Türkmen Barih ile neredeyse eş zamanlı olarak Tel Abyad'a ilerleyen PYD birlikleri, 15 Haziran 2015 tarihinde Tel Abyad'ı düşük yoğunluklu bir çatışma ile DAES'ten almıştır. Suluk kasabası ve çevresinde de PYD ile çatışmaları ve vur-kaç temelli mücadelesi devam eden DAES, Haziran ortalarında Haseke ile Tel Abyad arasındaki stratejik bir konumu bulunan Suluk'u, PYD'ye bırakmak zorunda kalmıştır. Kentin, PKK'nın Suriye kolu PYD'ye geçmesi ile PYD'ye bağlı silahlı birlikler hem Haseke'nin batısında hem de Tel Abyad ile Ayn İsa çevresinde daha rahat hareket eder olmuştur. Tel Abyad ve Suluk'un ardından Türkiye sınır hattındaki varlığını güvenlik altına almak isteyen PKK'nın Suriye kolu PYD, yıl olmadığı için küçük harfle yazılmalı) ayının sonunda başlattığı operasyon sonunda 8 Temmuz 2015 tarihinde Ayn İsa beldesini ele geçirmiştir" (Yılmaz, 2016: 773). ABD'nin desteği ile otorite boşluğunu kısa sürede doldurmaya çalışan PYD/YPG'nin, kime hizmet ettiği açıktır. Böylelikle anlaşılıyor ki, ABD,

bizzat PKK'nın güçlenmesine de yardım etmektedir. Çünkü PYD'nin elinde bulundurduğu alanlardaki havalimanlarını büyütmesi ve kargo uçaklarının iniş yapabilmesi de bunun kanıtıdır. Böylece ABD, İncirlik üssüne ciddi bir alternatif oluşturma çabası içine girmiştir. Lakin yapılan operasyon ile bu plan suya düşmüştür.

Sonuç

“Öcalan 9 Ocak 2013 tarihinde PYD'ye bir mektup yazmış ve bu mektupta PYD liderlerine hitaben şu emri vermiştir: ‘Diğer oluşumları tasfiye edin; bunun için gerekirse şiddet kullanın. Esad'a vereceğiniz enerjiyi, Araplara verin’ (İşyar, 2017: 49).Anlaşılmaktadır ki, Kürt sorunu adı altında yürütülmeye çalışılan kara propaganda ABD'nin de etkisiyle ülkemizin aleyhine dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Hâlbuki ülkemiz ile alakalı sorunların tartışıldığı zaman aralığında bu mesele üçlü bir kategoride ele alınmalı ve devlet desteğine dayanan sivil diplomasi ile devam ettirilmelidir. Öncelikli olarak konuların ayrımı yapılmalı ve bu sorunun, *sosyolojik*, *sosyo-politik* ve *sosyo-psikolojik* boyutları analiz edilmelidir. Kürt sorunu ile alakalı sosyolojik analizin kökeninde Kürt sorunu ve PKK sorununun ayrılığı yatmaktadır. *Sosyolojik* bağlamda Kürt sorunu bir şiddet yahut örgüt sorunu değildir. Toplumsal zeminden kaynaklanan temel problemlerin yansımaları olarak kabul edilecek bu problemin ontolojisinde kimlik problemi vardır lakin bu problem günümüzün değil geçmişin günümüze taşıdığı bir problemdir. AK Parti, bu sorunun çözümü adına önemli adımları zaten attı ve çözüm süreci döneminde önemli gelişmeler yaşandı ama örgütün kıvranımları başlayınca süreç bozuldu ve devlet, alması gereken tedbirleri yeniden almak zorunda kaldı. AK Parti'nin bu süreçte en önemli başarısı, halka Kürt sorunu ve PKK sorununu ayrı konular olduğunu anlatmayı ve başardı. Sosyolojik analizin kökeninde olan kimlik sorunu da PKK'nın silahı bırakmaması ile Kürt vatandaşın yaşadığı kimlik sorunu aynı kefedede tartışılmaz. Çünkü kimlik sorunu bir aidiyet sorunudur ve sosyolojik bir problemdir. Birey olma sorununa da dayandırılabilir kimlik sorununun kökeninde vatandaş olabilme konusu gündeme gelebilir lakin vatandaşlık ile silah arasında rasyonel bir ilişki yoktur. Bazı Avrupa ülkelerinde bu sorun ile birlikte farklı yansımalar gerçekleşmiştir ama ülkemizde bu yansımaların olmasına kaynaklık edebilecek bir gelişme yoktur. Örneğin İngiltere'deki İrlanda sorunu yahut İspanya'daki Bask sorunu, PKK ile eş değer tutulmak istense dahi mümkün değildir. Çünkü her iki süreçte özerk yapılanmadan bahsedil-

mektedir. Ülkemizde ise böyle bir tartışmanın gündemi dahi yoktur ve PKK, ayrılıkçı bir yapı olarak ifade edilmektedir. İdeolojilerin, şiddet sürecinin bir parçası haline getirilmesi ve böylece toplumsal bir taban kazanılmasının amaçlandığı PKK'nın şiddeti başlatma eyleminde, vatandaşın hakları gasp edilmiş ve devlet bu hak gaspını geri almak için meşru mücadelesine girmiştir. Açıkçası, bu meselenin sosyolojisi şiddette değil, toplumsal meselenin analiz edilmesi ile alakalı pratikte yatmaktadır. İkinci boyut olan *sosyo-politik* süreç gelindiğinde ise Kürt sorununun siyasallaşması pratiğine giriş yapılacağını ifade edebiliriz. Ontolojik açıdan bir kimlik siyasetine dayanan siyasallaşma problemi, dünyanın birçok bölgesinde aynı düzlemde ilerlemiştir. İskoçya'da, İrlanda'da, Bask'da ve diğer birçok yerde süreçler benzer ilerlemiştir. Fakat bu yerler ülke niteliğine sahip olduğu için PKK'nın Kürt halkı adına konuşması ile uzaktan yahut yakından alakası yoktur. PKK, sosyo-politik sürecin hiçbir alanına dahil değildir. Sosyo-politik süreçte olan aktörler PKK'ya göbekten bağlıdır. Bu tür kimlik sorunlarının taraflı olarak dile getirildiği ve örgüt ile organik bağ kurulduğu bir pratik için en ideal örnek HDP ve geçmiş Kürt siyasi hareket partisidir. HDP, milletvekili listesini dahi örgütten bağımsız hazırlayamazken, söylemlerine de yine Öcalan merkezliliği mevcuttur. Kendisini bütün Kürtlerin temsilcisi gibi gösteren HDP'nin, sosyo-politik sürecin bir sorunu olduğu söylenebilir. Kadın, dil ve din gibi konularda alt birimler kurarak halkı aldatmaya yönelik adımlar atarak, süreci şekillendirmek istemesi de bu bağlamda sorundur. HDP'nin kendisine ait bir vizyonu yahut misyonu mevcut değildir. Hem vizyon hem de misyon için Öcalan'ın kitapları karıştırılmış ve alıntılar ile birlikte tüzükler hazırlanmıştır. Bu tür aşırı kimlik mücadelelerin sonu genellikle kurulacak olan partiler ile gündeme taşınabilir. ETA'nın siyasi kanadı olan Batasuna'da, HDP ile benzer çizgide ilerlemiştir. Dünya genelinde başka örnekler de verilebilir ama sosyo-politik sürecin sonunda elde edilecek yegâne nokta siyasallaşmadır. Ülkemizde HDP, bu pratiği temsil etmektedir. HDP'nin temsil ettiği bu süreçte PKK'ya alan kazandırma çabası da elbette görülebilir, hatta milletvekillerinin katıldıkları terörist cenazeleri de bunun en önemli örneklerindedir. Kürt sorununu gündeme getirerek, PKK ile birlikte rant sağlamaya çalışan HDP'nin, Kürt sorununu PKK ile birleştirme çabası aşikâr olarak görülebilir lakin sosyolojik analiz açısından tutarlı bir çaba değildir. Üçüncü boyut ise sosyo-psikolojik boyuttur. Belki de en dikkat etmemiz gereken nokta burasıdır, çünkü PKK sorunu ile Kürt sorununu aynı çizgide tartışmak isteyenlerin kullandıkları alan burası olmaktadır. Özellikle yaşanmışlıklar üzerinden inşa edilmeye çalışılan bir tarih anlayışı PKK'nın

lehine geliştirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin köy boşaltmaları gibi olayların, bireyin duygusal zemini de kullanılarak PKK'ya meşruiyet sağlanma çabası en çok görülen durumdur. PKK'nın ve Kürt sorununun ayrı zeminlerde ele alınmasını ve buna yönelik çözüm pratiklerinin de farklı olması gerektiğini ifade eden resmi yetkililerin ve tabii ki bizlerin de üzerinde durması gereken boyut işte burasıdır. Bireyler üzerinden yapılan atıflar, duygusallık da devşirilerek saptırılmaya çalışılmaktadır. Hatta ifade edebiliriz ki, en zor mücadele alanı burasıdır. Çünkü bireyleri ikna etmek ve onların yeniden devlete güvenmesini sağlamak çok uzun zaman alabilecek bir pratiktir. PKK'nın, köy boşaltmalarını gerçekleştirdiğini anlatmak ve bireyi ikna etmenin karşısında HDP'nin de çabası mevcuttur. HDP, geçmişten nemalanarak bu süreci sabote etmektedir. Muhakkak ki, 90'lı yıllarda haksızlığa uğrayan ve devlet tarafından desteklenerek şehirlerde ikamet ettirilen oldukça fazla sayıda aile mevcuttur lakin HDP'nin, PKK adına meşru zemin araması bu çabayı gölgeleyebilmektedir. AK Parti'nin, sonucu her ne olursa olsun bu türden içinden çıkılması zor olan meselelerde de çaba göstermesi önemlidir. Özellikle Suriye sürecinde, AK Partili birçok yetkilinin yapmış olduğu açıklamalar oldukça rahatlatıcıdır. Hatta Sayın Cumhurbaşkanımızın Suriye'deki terör örgütleri ile Kürt vatandaşların ayrı olduğuna dair vurgusu, yukarıdaki tartışmalar bağlamında oldukça önemlidir. Bu hassasiyetler gözetilerek, özellikle Suriye sürecinde sivil diplomasiye yönelmenin ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Suriye meselesinde ortaya çıkan ve çözülmesi gereken problemlerin başında olan PYD/YPG sorununun çözümü için, yukarıda ifade ettiğimiz üçlü kategori bu bağlamda önemlidir. Öncelikle meselenin sosyolojik analizi yapılmalı ve PYD/YPG'nin ontolojik süreci sabote edilmelidir. Öcalan merkezli olan bu örgütler, bizzat Öcalan'ın ifadeleri ile tahrif edilmelidir. Kürt halkı üzerinde kurulmaya çalışılan seküler tahakkümün önüne geçilmeli ve dinin, sahip olduğu gücü yeniden kazandırılmalıdır. Bunun için özellikle yapılan araştırmalara İslami boyutlar eklenmeli ve bu eklektik süreç iletilemelidir. İkinci olarak ise HDP'nin kazanmaya çalıştığı sosyo-politik ve sosyo-psikolojik alan daraltılmalıdır. Çünkü her iki başlık da önemlidir ve HDP, bu bağlamda ülkemizde PYD/YPG'nin sözcüsü konumuna gelmiştir. Ülkemizin hayata geçirebileceği en önemli pratik ise sivil diplomasi aracılığı ile süreci yönlendirmesi ve askeri kazanımlardan sonra sivil diplomasiyi aktif hale getirmesidir.

Kaynaklar

- Acun, C. –Keskin, B. (2016) *PKK'nın Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG*, SETA Yayınları: 61.
- Al, A.-Kılıç, B. (2017) “Yeni Küresel Yönetişimde Esnek Diplomasinin Rolü: G20 Örneği”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Ekim, Cilt:5, Sayı:5, ss, 13-20.
- Aslan, S- Yılmaz, A. (2001) “Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Post-modernizm”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, ss, 93-108.
- Baudrillard, J. (2010) *Sanat Komplosu: Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik*, çev: E. Gen-I. Ergüden, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Baudrillard, J. (2018) *Simülarklar ve Similasyon*, çev: Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları: Ankara.
- Bruce, S. (2002). *God is Dead*. Oxford: Blackwell Publishing
- Dışişleri Bakanlığı (2017) *PKK-PYD İlişkisi PYD’NİN Suriye’deki Etnik Te-rör Uygulamaları*, Dışişleri Bakanlığı Yayınları.
- Ertit, V. (2013). “Sekülerleşme Teorisi”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi* 10, (37), ss, 207-229.
- İşyar, Ö. G. (2017) “Suriye İç Savaşı’nda PYD’nin Aktörleşmesinin Başlıca Nedenleri” *Bilge Strateji*, Cilt 9, Sayı 16, Bahar, ss.33-67.
- Kenneth, A. (2011). Contemporary Social and Sociological Theory Visualizing Social Worlds. 14. Bölüm, Second Copy, Sage Publications, Inc. in “The End of Everything”: Jean Baudrillard
- Küçükcan, T. (2005) “Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslam Dünyası”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 13, ss, 109-128.
- Köylü, M. (2018) “Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı”, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, sayı: 11, ss, 70-86.
- Leonard, M.,-Stead, C. ve Smewing, C. (2002) *Public Diplomacy*, Foreign Policy Center: London.
- Mutluer, T. (2018) “Reel Gerçeklikten Sanal Gerçekliğe Geçiş Bağlamında

- Haberin Gerçekliği Manipüle Etmesi ve Sinemada Gerçeklik Algısı”, *ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, sayı: 1, ss, 129-141.
- Nye, Joseph S. (2013) *Hard, Soft, and Smart Power*, (Edited by Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur), The Oxford Handbook of Modern Diplomacy.
- Öcalan A. (2001) *Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa Cilt II*, Mezopotamya Yayınları. Köln.
- Öcalan, A. (2008) *Din Soruna Devrimci Yaklaşım*, Weşanên Serxwebûn: 48.
- Özel, C. (2018) “Yumuşak Güce Bütüncül Bakış”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Say:7, Cilt: 1, ss, 1 – 27.
- Palabıyık, A. (2018) “HDP’nin Belediyeciliği ve Ahilik”, *Kürtler, Sol ve Sekülerleşme*, ss, 201-215, Pınar Yayınları. İstanbul.
- Semin, A. (2015) “ Suriye Krizindeki İç Dinamikler: ÖSO-IŞİD-PYD Denklemi”, *Bilgesam Analiz*, No: 1234.
- Shutt, H. (2003) *Yeni Bir Demokrasi-İflas Etmiş Dünya Düzenine Alternatifler*, çev: M. Tekçe, Kitap Yayınevi: İstanbul.
- Tuncer, H. (2009). *Diplomasinin Evrimi: Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye*, Kaynak Yayınları: İstanbul.
- Volkan, V. D. (2010) “İntihar Bombacıları”, *Akademik Orta Doğu*, Cilt 4, Sayı 2, ss, 1-8.
- Yatağan, A. G. (2018) “Sert Güç Unsurlarının Yumuşak Güç Aracı Olarak Etkileri”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, Aralık, Cilt: 28, Sayı:2, ss, 69-94.
- Yılmaz, S. (2016) “Rusya’nın Ortadoğu’da Kürt Kozu ve PYD Politikası”, *Yeni Türkiye Dergisi*, sayı: 86, ss 773-788.
- Yumrukuz, Ö. “Jean Baudrillard’ın Simülasyon Kuramı Çerçevesinde Survivor Programı”, *TRT Akademi*, Cilt: 1, Sayı: 1, ss, 85-111.